Андрій Циганков
Науковий керівник: к.е.н., доц. Гуменюк О.О.
Тернопільський національний економічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ

У зв'язку з ускладненням умов діяльності суб'єктів господарювання урізноманітнився процес управління фінансами як на макро-, так і на мікрорівні. Завдяки фінансам, як системі економічних відносин, пов'язаних із формуванням, розвитком і використанням грошових коштів, контролюється обіг капіталу. Фінансові відносини суб'єктів господарювання здійснюються у середовищі, яке характеризується системою діючих у державі правових і економічних умов. Фінансове середовище визначає обсяги й ефективність фінансових відносин суб'єктів господарювання з партнерами, визначає форми розрахункових операцій. У середовищі фінансових відносин функціонує фінансовий менеджмент, який, перш за все, здійснює управління грошовими потоками суб'єктів господарювання. Фінансовий менеджмент зможе виконувати покладені на нього функції при чітко організованій системі розрахункових операцій між суб'єктами господарювання, попереджуючи розрахунки за бартером, незабезпеченими векселями тощо. Основним джерелом інформаційного забезпечення управління фінансами на підприємствах є система обліку, результати аналізу і контролю операцій, пов'язаних з безготівковими розрахунками.

Реформування системи бухгалтерського обліку з урахуванням вимог міжнародних стандартів стало важливою умовою досягнення ефективності трансформаційних процесів, що відбуваються в економіці України. Одночасно, у зв'язку з постійними змінами зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на результати господарської діяльності, посиленням зацікавленості в раціональності та доцільності розпорядження підприємствами наявними ресурсами, зростає необхідність проведення своєчасного й якісного аналізу та контролю господарської діяльності. Зазначене особливо стосується операцій, пов'язаних з безготівковими розрахунками суб'єктів господарської діяльності, оскільки саме безготівкові розрахунки є ланкою, що сполучає кожний суб'єкт господарської діяльності з оточуючим ринковим середовищем, державними фінансами, діловими партнерами.

Фінансова робота у сфері грошових розрахунків підприємства ведеться в багатьох напрямках і організовується фінансовою службою у тісному контакті з постачальницькими підрозділами (щодо розрахункових відносин із постачальниками сировини, матеріалів, інших матеріальних ресурсів), з відділами збуту (у частині розрахунків за продукцію, роботи, послуги даного підприємства з покупцями), з виробничо-технічними підрозділами, якщо вирішуються питання розрахунків, пов'язаних з діяльністю цих служб (наприклад розрахунки за будівельні і ремонтні роботи, транспортні послуги, тепло- та електроенергію, газ, воду).

У разі виникнення господарських суперечок з контрагентами, які зачіпають майнові інтереси підприємства, особливо тоді, коли постає необхідність звертатися з позовами до судових інституцій, зусилля підприємств є найбільш ефективними, якщо їхні фінансові служби вміло координують свої дії з юридичними службами.

Як відомо, основою для раціональної організації безготівкових розрахунків слугує господарський договір, який визначає взаємовідносини сторін щодо поставки продукції і передбачає їхню відповідальність за прийняті на себе зобов'язання. Невиконання умов договору тягне за собою матеріальну відповідальність сторони-винуватця. Поряд з умовами поставки в господарських договорах визначаються форми й порядок розрахунків за товарно-матеріальні цінності, роботи, послуги. При виборі форм безготівкових розрахунків фінансова служба підприємства-покупця зацікавлена в тому, щоб оплата продукції не відбувалася до перевірки дотримання всіх умов угоди.

У взаєморозрахунках з віддаленими постачальниками цій вимозі найбільшою мірою відповідають розрахунки у формі платіжних вимог-доручень або платіжних доручень без попередньої оплати, а розрахунки з місцевими постачальниками найкраще вести у формі

платіжних доручень або, що менш поширено, у формі розрахункових чеків. За всіх згаданих форм розрахунків виписування платіжних документів (платіжних доручень, другої частини платіжних вимог-доручень, чеків) покладене на покупця. Фінансова служба повинна так організувати роботу на підприємстві з перевірки та оплати товарно-матеріальних цінностей, щоб не допускати фактів надходження та оплати неякісної, зайвої продукції, не потрібної підприємству, забезпечити персональну відповідальність посадових осіб у разі наявності таких фактів. При цьому фінансовий відділ відповідає за вартісні показники виконання угоди (правильність цін, скидок, включення податку на додану вартість та ін.), за своєчасність сплати боргів постачальникам або, якщо це обумовлено в договорі, за своєчасність переказу коштів у вигляді попередньої оплати, депонування коштів на акредитиві, одержання за рахунок наявних коштів або банківського кредиту чекової книжки тощо.

Завдання підприємства при розрахунках з покупцями полягає у повному та своєчасному отриманні коштів за відвантажену продукцію, виконані роботи, надані послуги. У розрахунках з потенційними неплатниками, а також з покупцями, угоди з якими мають разовий характер, доцільно застосовувати ті форми розрахунків, які гарантують своєчасність платежів (акредитиви, розрахункові чеки, попередня оплата платіжними дорученнями). Дуже важливим в організації розрахунків з покупцями є чітке, своєчасне оформлення розрахункових документів за відвантажену (або відпущену) продукцію, виконані роботи, надані послуги і пред'явлення їх покупцям або (в разі використання акредитивної форми розрахунків) у банк. У цій справі фінансова служба повинна досягати чіткої взаємодії насамперед з підрозділами збуту даного підприємства.

Найважливішою частиною роботи обліково-фінансової служби підприємства при організації розрахунків зі своїми покупцями є контроль за своєчасністю платежів. Затримка платежів платниками паралізує господарсько-фінансову діяльність підприємства і навіть за високого рівня організації виробництва може призвести до його банкрутства. Тому підприємства у своїх відносинах з партнерами повинні передусім брати до уваги їхню платоспроможність, не допускати відвантаження продукції неакуратним платникам без передоплати, стежити за виконанням ними законодавчо встановленої матеріальної відповідальності за затримку платежів. В Україні встановлена обов'язкова сплата платником, незалежно від форми власності, пені від суми простроченого платежу на користь одержувача коштів за кожний день прострочки (розмір пені у відсотках обумовлюється згодою сторін). При цьому встановлена також відповідальність банківських установ за перевищення нормативних термінів проходження платежів перед своїми клієнтами-відправниками коштів. Якщо в результаті несвоєчасних розрахунків за відвантажену продукцію підприємство потрапляє в скрутну фінансову ситуацію, воно може пом'якшити її за рахунок факторингового кредиту, видача якого передбачена в Законі України «Про банки і банківську діяльність» [4]. Користуючись цим видом банківського обслуговування, підприємство отримує можливість оперативного проведення розрахунків зі своїми контрагентами, своєчасно виконувати свої зобов'язання. Факторинг сприяє прискоренню обіговості коштів у сфері розрахунків. Причому у фінансовому відношенні факторинговий кредит не створює у підприємства, що його одержало, нового позикового пасиву і, отже, не впливає на його ліквідність.

Список використаних джерел

1. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : монографія / за ред. О.В. Дзюблюка. Тернопіль: Вектор, 2012. 355 с.

2. Бруханський Р. Ф. Аналіз підходів до побудови моделей бухгалтерського інжинірингу. Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2014. №. 3. С. 27-34.

3. Гуменюк О.О. Функціонування аналітичного забезпечення діяльності підприємства. Сталий розвиток економіки. 2015. № 3. С. 212- 216.

4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 року № 2121-III (зі змінами та доповненнями) в редакції від 09.02.2019 року.